CHRISTOFFER SUNDMAN

Sommartinget i Ekenäs 1908

Svensk samling över partigränser

Under förmiddagen söndagen den 28 juni 1908 fylldes gator och torg i Ekenäs med deltagarna i västra Nylands första sommarting. De anlände med tåg, båt och hästskjuts eller kom gående från de västnyländska socknarna och från Hangö. En skara nyländska studenter kom ända från Helsingfors. Klockan ett myllrade Stora torget i staden av en mångtusenhövdad, brokig och sorlande människoskara, som snart inledde en marsch till Ramsholmen under ledning av körer, hornkapell och musikanter. Väl framme på festplatsen möttes deltagarna av en blomsterprydd majstång mitt på festplanen. Framför musikpaviljongen hade uppförts en stor körestrad och en ny dansbana som hade dekorerats med enriskransar och flaggdraperier. Hela planen kantades av olikfärgade vimplar som fladdrade i höga flaggstänger. Sommartinget kunde inte ha fått en festligare inramning. I programmet, som varade hela dagen, växlade musikinslag och lättare programpunkter med högstämda tal och deklamationer. Festen avslutades strax efter midnatt med ”Vårt land”.[1]

Sommartinget i Ekenäs ordnades vid en tidpunkt då motsättningarna mellan de svensksinnade och de finsksinnade hade skärpts efter novembermanifestet 1905 och den därpå följande lantdagsreformen. Redan dessförinnan, under 1880-talets senare hälft, hade en svensk samlingsrörelse lett till uppkomsten av ett nätverk av svenska föreningar, bland annat ungdomsföreningar. Som en reaktion på lantdagsreformen och den finska frammarschen, som tog sig uttryck i bland annat grundandet av Finskhetsförbundet och namnförfinskningarna 1906, uppstod en ny svensk mobiliseringsvåg, nu framför allt

1 ”Midsommartinget”, *Västra Nyland* 30/6 1908.

i folkliga tecken. Ett uttryck för denna mobilisering var uppkomsten av Svenska folkpartiet.[2] Också samarbetet mellan svenska föreningar förstärktes. Sång- och musikfester ordnades för svenska amatörkörer och -orkestrar både på lokal- och riksnivå. Vid tidpunkten för sommartinget i Ekenäs hade representantskapsträffar över partigränserna ordnats för ungdomsföreningarna och andra organisationer som arbetade för den svenska ungdomen. I västra Finland hade man också arrangerat gemensamma sommarfester för medlemmarna i olika ungdomsföreningar.[3]

Sommartinget i Ekenäs kan därmed ses mot bakgrund av de då rådande strävandena till närmare samverkan mellan svenskspråkiga inom ramen för den svenska samlingsrörelsen. Till arrangemang och inramning påminde tinget om sång- och musikfesterna. Men till skillnad från tidigare möten och fester uppstod sommartinget på privat initiativ och arrangemangen sköttes av en enkom för ändamålet skapad organisation i avsaknad av ett lokalt samarbetsorgan. Förslaget om ordnandet av ett sommarting framfördes av läraren vid folkhögskolan i Pojo, Filip Sundman, i januari 1908. En av de uttalade målsättningarna var att samla en publik som till sin sociala och politiska bakgrund var heterogen men som förenades av det svenska modersmålet.[4]

Avsikten med den här essän är att studera och beskriva det västnyländska sommartinget – hur en enskild persons initiativ, utan förankring i en existerande organisation, på mindre än ett halvt år gav upphov till ett evenemang som lockade tusentals deltagare till Ramsholmen. I essän utreds vidare i vilken mån man lyckades med att samla svensktalande oberoende av politisk bakgrund. Och slutligen diskuteras vad sommartinget ledde fram till, vilken uppföljning festen fick i samma och något annorlunda tecken under de följande åren.

2 Max Engman, *Finlands svenska historia 3. Språkfrågan. Finlandssvenskhetens uppkomst 1812–1922*, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2012, s. 217; Lars-Folke Landgrén, ”Lille, Axel Johan”, Henrik Knif et al. (red.), *Biografiskt lexikon för Finland 2. Ryska tiden*, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2009, s. 529–532.

3 Enligt en uppgift i tidningen *Västra Finland* hade ungdomsföreningarna i sydvästra Finland sedan 1896 organiserat sommarmöten för hela den västfinska landsorten och Åbo stad. Se ”Dagarnas eko”, *Västra Finland* 14/3 1908.

4 E.F.S. [Filip Sundman], ”Ett sommarting i västra Nyland”, *Västra Nyland* 7/1 1908.

I avsaknad av arkivkällor har information om sommartinget hämtats främst från de dagstidningar som utkom vid tidpunkten och som kan läsas i Nationalbibliotekets digitala tidningsarkiv.[5] Sommartinget (också kallat ”midsommartinget”) har tidigare kortfattat behandlats av Henrik Cederlöf i ett historieverk som utkom när Västnyländska Ungdomsringen fyllde femtio år, samt av Werner Nordström i den andra delen av hans verk om tidningen *Västra Nylands* första årtionden.[6] Personalia om de centrala aktörerna finns bland annat i skol- och universitetsmatriklar.

Filip Sundman, Oskar Wikholm och Torsten Mikander organiserar ett sommarting

Filip Sundman publicerade sitt initiativ i tidningen *Västra Nyland* och det var även han som presenterade det första detaljerade förslaget till sommartingets program i samma tidning i mars 1908.[7] Samtidigt måste det påpekas att Sundmans idé till ett sommarting knappast hade förverkligats om inte två andra aktörer engagerat sig i saken. Det var fråga om journalisten Oskar Wikholm och folkhögskoleföreståndaren Torsten Mikander. Mycket av det praktiska arbetet utfördes av dem: de engagerade talare, aktiverade bygdens föreningar och marknadsförde evenemanget så effektivt att stora skaror av västnylänningar kom att flockas till Ramsholmen på festdagen. I det följande ges några biografiska uppgifter om sommartingets tre organisatörer.

Initiativtagaren Filip Sundman var född i S:t Petersburg 1880 som son till överkonduktören Edvard Sundman och hans hustru Elisabeth Fagerström. Sin första skolutbildning fick Filip Sundman i kyrkskolan vid S:ta Katarina församling i S:t Petersburg. Han flyttade

5 Nationalbibliotekets digitala samlingar, https://digi.kansalliskirjasto.fi/etusivu, Nationalbiblioteket, Helsingfors.

6 Henrik Cederlöf, *Västnyländska ungdomsringen 1917–1967*, Ekenäs: Ekenäs Tryckeri Aktiebolag 1968, s. 11–12; W.E. Nordström, *En frisinnad röst II. Glimtar ur Västra Nylands historia*, Ekenäs: Ekenäs Tryckeri Aktiebolags Förlag 1956, s. 58, 60. Västnyländska Ungdomsringen, som grundades 1917, är ett samarbetsorgan för svenskspråkiga ungdoms-, hembygds- och kulturorganisationer i Västnyland.

7 E.F.S. [Filip Sundman], ”Sommartinget”, *Västra Nyland* 13/3 1908. Sundman hade redan en tid medverkat i *Västra Nyland*. Se Nordström, *En frisinnad röst II*, s. 56.

till Helsingfors 1894 för skolgång i Reallyceum vid Mariegatan i Kronohagen. Sundman blev student i maj 1900, inskrevs vid Kejserliga Alexanders Universitetet och blev medlem av Nyländska avdelningen samma höst. Efter drygt fem års studier blev han filosofie kandidat och promoverades till magister 1907. Han avlade farmaceutexamen 1909.[8] Under åren 1906–1913 arbetade Sundman vid folkhögskolor, först som andra lärare vid Västra Nylands folkhögskola i Pojo och därefter som föreståndare för folkhögskolan i Lappfjärd 1908–1913. Sundman led av tuberkulos och sjukdomen förvärrades med åren så att han måste avsluta sitt yrkesaktiva liv redan vid 34 års ålder. Han avled i Helsinge i december 1918.[9]

Sundman intresserade sig tidigt för de svenska bygderna i Nyland. Detta tog sig uttryck bland annat i att han under tre somrar från 1899 till 1901 bedrev folkloristiska insamlingar i västra Nyland med hjälp av stipendier från Svenska litteratursällskapet i Finland.[10] Upphovet till Sundmans starkt svenska identitet och intresse för det bygdesvenska går att spåra till hans tid i S:t Petersburg och till Herman Kajanus (1852–1913) som var kyrkoherde för S:ta Katarina församling och direktor för församlingens skolor 1885–1913.[11] Kajanus var en av de nyländska studenter som tog intryck av Axel Olof Freudenthal och han bidrog till att väcka en svensknationell anda bland sina församlingsmedlemmar i S:t Petersburg.[12]

8 Lars G. von Bonsdorff, *Svenska Lyceum i Helsingfors. Reallyceum. Svenska Reallyceum i Helsingfors 1872–1957*, Helsingfors: Forna reallyceisters kamratförbund 1960, s. 363; Folke Landgrén (utg.), *Nyländska avdelningens matrikel 1869–1900*, Helsingfors: Söderström & C:o Förlagsaktiebolag 1932, s. 597–598.

9 Landgrén, *Nyländska avdelningens matrikel 1869–1900*, s. 598; H.E., ”Filip Sundmans minne”, *Svenska Tidningen* 21/12 1918.

10 Carola Ekrem, ”’Belysandet af vår allmoges andliga lif’. Traditionsinsamlingen inom Svenska litteratursällskapet”, Carola Ekrem, Pamela Gustavsson, Petra Hakala & Mikael Korhonen, *Arkiv, minne, glömska. Arkiven vid Svenska litteratursällskapet i Finland 1885–2010*, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2014, s. 59.

11 I ett kondoleansbrev till Anna Kajanus, f. Rinman, efter makens bortgång, beskriver Sundman sig själv som ”en tidigare elev och skyddsling till den avlidne.” Filip Sundman till Anna Kajanus, Lappfjärd 17/5 1913, Kajanus samling M:2, Handskriftssamlingen, Åbo Akademis bibliotek (ÅAB), Åbo.

12 Herman Kajanus, *St Katarina svenska församlings i St Petersburg. Historie på grund af kyrkorådsprotokoll och upplefvelser*, utg. W. E. Nordström, Ekenäs: Ekenäs Tryckeri Aktiebolags Förlag 1980, s. 7.

Den andra av de tre centrala aktörerna var Oskar Wikholm. Han var född i Ingå 1882 som son till drängen, senare trädgårdsmästaren, Johan Wikholm och hans hustru Maria Grönmark. Familjen flyttade till Westerby i Ekenäs 1887. Oskar Wikholm avslutade sin skolgång vid Svenska klassiska lyceum i Åbo i maj 1902 och inskrevs vid Kejserliga Alexanders Universitetet för humanistiska studier. Han anslöt sig till Nyländska avdelningen.[13] Från 1909 arbetade han som redaktör för tidningen *Västra Nyland* tillsammans med Carl Michael Fager. Redan innan han inträdde i redaktionen medverkade Wikholm i tidningarna *Hangö* och *Västra Nyland* som frilansjournalist och bidrog med sammanlagt över trettio korrespondensartiklar från Helsingfors under åren 1907–1908. I likhet med sin kollega Fager engagerade sig Oskar Wikholm i hemstadens organisationer och angelägenheter. Han var ordförande för Ekenäs Idrottsförening 1909–1911 och valdes till yngre rådman 1911.[14] Oskar Wikholm avled i Tammerfors 1962.

Den sista av de tre organisatörerna var Torsten Mikander. Han var son till prosten Albin Mikander och dennes hustru Elvira Hamberg. Mikander var född i S:t Marie nära Åbo 1878 och gick i skola i Helsingfors finska samskola. Han inskrevs vid universitetet 1897 och blev, precis som de två andra, medlem av Nyländska avdelningen.[15] Under studietiden var han starkt engagerad i avdelningens folkbildningsverksamhet och redan under de första åren deltog han i avdelningens ferieföreläsningar som ordnades i landsortskommunerna i svenska Nyland. Mikander tillträdde tjänsten som lärare vid folkhögskolan på Åland 1905, och från 1906 till 1910 var han föreståndare för Västra Nylands folkhögskola i Pojo. Han arbetade senare i Borgå, Lovisa

13 Mary Jensen (utg.), *Svenska klassiska lyceum i Åbo 1872–1972*, Åbo: Svenska klassiska lyceum i Åbo 1974, s. 373; Eric Bahne, Erland Colliander & Gabriel Nikander (utg.), *Svenska klassiska lyceum i Åbo 1872–1922. En minnesskrift*, Åbo: s.n. 1923, s. 275; Veli-Matti Autio, ”Oskar Wilhelm Wikholm”, *Ylioppilasmatrikkeli 1900–1907 I:1. (1900–1902)*, Helsinki: Helsingin yliopisto 2012, https://yksa.disec.fi/Yksa4/id/158106262911800/?rd=otab/basic (hämtad 24/11 2025).

14 Nordström, *En frisinnad röst II*, s. 66; ”Ett jubileum som förpliktar”, *Västra Nyland* 18/10 1930; Olle Spring, *Småstadens ljus och lykta. En levnadsteckning över Carl Michael Fager*, Ekenäs: Ekenässällskapet r.f. 2019, s. 72.

15 Pirkko-Liisa Pekkarinen & Elina Puhto, *SYK. Helsingin suomalainen yhteiskoulu 1886–1976*, Helsinki: Helsingin suomalainen yhteiskoulu 1978, s. 180; Landgrén, *Nyländska avdelningens matrikel 1869–1900*, s. 514–515.

och Tammerfors i olika uppdrag inom det kommunala livet och näringslivet. Han avslutade sin yrkeskarriär som folkskoleinspektör i Borgå stad. Torsten Mikander avled 1959.[16]

Mikander engagerade sig även i Helsingfors stads högre svenska arbetarundervisningskurser. Under åren 1904–1905 var han den svenska kursverksamhetens förste föreståndare. Verksamheten var en föregångare till Helsingfors stads svenska arbetarinstitut som grundades 1914.[17]

Sundman, Wikholm och Mikander var födda och uppvuxna på olika håll och hade olika familje- och skolbakgrunder, men de förenades av den Nyländska avdelningens arbete för den svensktalande befolkningen.[18] Både Sundman och Mikander hörde till de nyländska studenter som senare arbetade vid folkhögskolor som lärare och föreståndare.

Sommartingets bakgrund och målsättning

Ett drygt år före sommartinget, i mars 1907, hade val till enkammarlantdagen förrättats. Vid detta första val som genomfördes med allmän och lika rösträtt fick socialdemokraterna 80 platser i den nya lantdagen, medan Finska partiet fick 59, Ungfinska partiet 26 och Svenska folkpartiet 25 platser. De återstående elva platserna tillföll Agrarförbundet och Kristliga arbetarförbundet. Övergången från ståndslantdag till enkammarlantdag innebar därmed en stor och bestående förändring för de svensksinnade. I ståndslantdagen hade dessa haft en dominerande ställning i två av de fyra stånden, men nu reducerades den svenska andelen i form av Svenska folkpartiets lantdagsmän till att omfatta bara drygt tolv procent av hela folkrepresentationen.[19]

16 Pekkarinen & Puhto, SYK. *Helsingin suomalainen yhteiskoulu*, s. 180.

17 Gunnar Bäck, *Helsingfors stads svenska arbetarinstitut. 50 år i vuxenutbildningens tjänst,* Helsingfors stads publikationer 20, Helsingfors: Helsingfors stad 1968, s. 11.

18 Joakim Hansson, ”Folklivsforskning och folkbildningsarbete”, Joakim Hansson & Lars-Folke Landgrén (red.), *Stark ström med egna vågor går genom hafvet. Nylands Nations historia 1643–1993*, Helsingfors: Nylands Nation 1993, s. 295–307.

19 ”De valda landtdagsmännen”, *Hufvudstadsbladet* 5/4 1907.

Den nyvalda lantdagens största parti, det socialdemokratiska partiet, hade vid sin femte partikongress i Uleåborg i augusti 1906 godkänt en resolution enligt vilken:

> [d]et svenska språket är nödvändigt för den svenska befolkningens allsidiga förkovran och dessutom av stor betydelse för den västerländska kulturens och de socialdemokratiska idéernas spridning i Finland, varför mötet uttalar som sin åsikt, att den svenska kulturen bör bibehållas och vidareutvecklas i Finland.[20]

Det socialdemokratiska partiet ställde sig därmed i princip positivt till bevarandet av den svenska kulturen och partiet hade också några svensktalande lantdagsmän. Trots detta upplevde man på svenskt håll att partiet i det praktiska lantdagsarbetet tidvis gjorde gemensam sak med de finsksinnade i Finska partiet och tog ställning mot svenska intressen. Inom ramen för den svenska samlingsrörelsen uppstod en ny mobiliseringsvåg som svar på den finska frammarschen. Mobiliseringen var, enligt Max Engmans karakterisering, ”bygdesvensk, inriktad på Svenskfinland och folklig kultur, svensknationell, demokratisk och borgerlig”.[21] Med ”bygdesvenskhet” avses den rörelse som vände sig till den finlandssvenska allmogen och som ville väcka folket till medvetande om existensen av en svensk nationalitet med egna språkliga intressen vid sidan av de rent fosterländska. Bygdesvenskhet omfattades också av Svenska folkpartiet som grundades 1906.[22]

En bygdesvensk samling var för många, också för dem som betonade betydelsen av det svenska kulturarvet (alltså den så kallade kultursvenskheten), den enda framkomliga vägen. Enligt Engman kännetecknades den bygdesvenska samlingsrörelsen av en strävan efter intresseaggregering. Med detta avser han tanken att utövandet av

20 Citeras i Anna Bondestam & Alf-Erik Helsing, *Som en stubbe i en stubbåker. Finlands Svenska Arbetarförbund 1899–1974*, Vasa: Frams förlag 1978, s. 48.

21 Engman, *Språkfrågan*, s. 217.

22 Göran von Bonsdorff, *Svenska folkpartiet. Bakgrund, tillblivelse och utveckling till 1917*, Helsingfors: Svenska folkpartiet 1956, s. 19. Svensknationalismen i 1900-talets början var ett exempel på minoritetsnationalism. Se Tauno Saarela, ”Den finlandssvenska arbetarrörelsens minoritetsnationalism”, *Historisk Tidskrift för Finland* 109, 2024:4, s. 311.

gemensamma intressen på svenska skulle bidra till att sammanföra de svensktalande och befrämja den svenska saken: ”[n]är svenskspråkiga sjöng i kör på svenska, läste samma tidningar, sparade pengar i samma bank, idrottade och deklamerade dikter inom svenska organisationer, knöts de samman med gruppen och bildade en gemenskap som inte längre byggde enbart på språk”, hävdar Engman.[23]

Mot bakgrund av det skärpta språkliga och politiska klimatet beslöt Svenska folkpartiet i december 1907 att uppmärksamma svenskan med en festdag den 6 november. Enligt tidningsnotiserna ville man ordna ”Svenska dagen” för att stärka sambandet mellan ”svenska folkpartiets *olika element*” (författarens kursivering) och för att samla in pengar. De insamlade medlen skulle främst tillfalla den planerade svenska kulturfonden.[24] Det är oklart om Sundmans initiativ en månad senare hade något samband med det annonserade firandet av Svenska dagen. Men klart är att han inte ville nöja sig med att enbart stärka samhörigheten mellan Svenska folkpartiets medlemmar – Sundman ville samla *alla* som talade svenska till en sommarfest.[25]

I det inlägg som publicerades på ledarplats i *Västra Nyland* den 7 januari 1908 hänvisade Sundman till de populära sommartingen i Sverige som på den här tiden samlade tusentals deltagare. Han hade fäst sig vid den kombination av folklig ”väckelse och upplysning och glädje och gamman” som han ansåg kännetecknade dessa. Sundman menade att man också i Finland kunde ordna något liknande. I själva verket var behovet av dylika stora möten större för svenskarna i Finland än i Sverige, ansåg Sundman, som menade att svenskarna i Finland bodde ”spridda kring hundramila stränder och överallt trängas av en övermäktig nationalitet”. Han tänkte sig att ett sommarting

23 Engman, *Språkfrågan*, s. 163–164.

24 ”Svenska folkpartiets förstärkta Centralstyrelse.”, *Hufvudstadsbladet* 2/12 1907. I protokollet talas det inte om att ”ena partiets fraktioner” utan beslutet är mera kortfattat: ”Beslöts att årligen den 6 november anordna en ’svensk dag’ då äfven mindre bidrag skulle kunna lämnas till kulturfonden. Näm[n]da dag skulle särskilda svenska fester öfverallt i byggderna [*sic!*] anordnas.” Se Svenska folkpartiets förstärkta centralstyrelses protokoll 1/12 1907, Svenska folkpartiets arkiv, Svenska centralarkivet, Helsingfors.

25 E.F.S. [Filip Sundman], ”Ett sommarting i västra Nyland”, *Västra Nyland* 7/1 1908.

skulle ge de svensktalande en möjlighet att sluta sig samman och lära känna varandra. Och för att göra sin avsikt angående målgruppen kristallklar för tidningens läsare betonade han att tinget inte fick ha någon partifärg, utan borde anordnas så att det kunde besökas av såväl besuttna som obesuttna; de borgerliga såväl som socialister. Den gemensamma nämnaren var språket. Tinget skulle ge alla som talade svenska uppbyggelse och glädje.[26]

Sundman ansåg det vara viktigt att ”skalder, talare och vetenskapsmän” skulle dela med sig av sin konst och sitt kunnande. Han förväntade sig att dessa i bästa folkbildningsanda skulle behandla viktiga samhällsfrågor som krävde en lösning. Deltagarna skulle efter festen bära med sig ”rika skatter av ökat vetande, varma känslor och glada minnen”. Han menade att gemenskapen i form av en glad och kunskapsrik fest i svenska tecken skulle knyta deltagarna till varandra och till den svenska saken.[27]

Eftersom en centralorganisation för ungdomsföreningarna i västra Nyland ännu inte hade blivit grundlagd vid den här tidpunkten, ansåg Sundman att de praktiska arrangemangen kunde skötas av kamratförbundet vid Västra Nylands folkhögskola.[28] I sin ledare presenterade han tankar kring sommartingets program. Han utvecklade dem i ett uppföljande inlägg två månader senare.[29]

Från midvinterting till midsommarting

Filip Sundmans initiativ till en samverkan mellan organisationer och personer av olika samhällsbakgrund och politisk färg föddes inte i ett tomrum. Vid tidpunkten fanns det många exempel på samarbete mellan svenskspråkiga ungdomsorganisationer på landsbygden och i städerna. Ungdomsföreningar hade grundats i Finland från och med början av 1880-talet – de första svenska i Malax och i Kimito 1888. De kämpade om en dominerande position i arbetet för de unga: ”politiskt i

26 Ibid.
27 Ibid.
28 Ibid.; Cederlöf menar att det i Sundmans konstaterande fanns inbäddat en tanke om det som senare blev Västnyländska Ungdomsringen. Se Cederlöf, *Västnyländska ungdomsringen*, s. 12.
29 E.F.S. [Filip Sundman],”Sommartinget”, *Västra Nyland* 13/3 1908.

kamp med arbetarrörelsen och kulturellt med nykterhetsföreningarna", påpekar Engman.[30] Ungdomsföreningarna arbetade för hembygd, modersmål och fosterland, för folkbildningens spridande och för att åstadkomma en "sedlig förädling i ungdomsnöjena". De betecknade sig som fria och opolitiska, även om en majoritet av medlemmarna sannolikt sympatiserade med Svenska folkpartiet.[31] Vid samma tider tillkom i Nyland också ett antal föreningar med namnet Arbetets Vänner, som ville bli en motvikt till de socialistiska arbetarföreningarna. Huvudföreningen i Helsingfors grundades 1891 och lokalföreningen i Ekenäs tillkom 1895. Med tiden utvecklades föreningarna inom Arbetets Vänner till kulturföreningar med likartad verksamhet som ungdomsföreningarna, men utan samma starka betoning av ungdom och landsbygd.[32]

För att fördjupa samarbetet mellan de svenska ungdomsföreningarna bildades Finlands Svenska Ungdomsförbund i november 1906.[33] Utöver detta utvecklades också samarbetet genom lokala representantskapsmöten. I sitt julnummer 1906 framkastade sålunda tidningen *Västra Finland* idén till något som kallades för ett "midvinterting" för ungdomsrörelsen. Tidningen föreslog att de ungas representanter under ett par dagar skulle samlas till ett möte, ett ting, med kamratlig samvaro på vintern.[34] Utgående från förslaget ordnade de västfinska ungdomsföreningarna några månader senare ett första midvinterting i folkhögskolan i Pargas 1907. Tinget blev en framgång och intresset för det andra midvintertinget som ordnades ett år senare i Kimito var stort.[35]

Ett liknande, men modigare, initiativ togs inom Mellersta Nylands Nykterhetskrets, som sammanträdde i Lagstad folkskola i Esbo i början av december 1907. Man ville ordna ett ungdomsmöte som

30 Engman, *Språkfrågan*, s. 210.
31 Ibid., s. 211; Anders G. Lindqvist, *En folkrörelse väller fram. De finlandssvenska ungdomsföreningarna, deras uppkomst, verksamhet och samarbete under de första femtio åren 1888–1938*, Ekenäs: Ungdomsföreningsrörelsens stöd r.f. 2006, s. 33, 41.
32 Engman, *Språkfrågan,* s. 210–211.
33 Ibid., s. 210.
34 "Ett midvinterförslag", *Västra Finland* 22/12 1906.
35 "Från ungdomsrörelsens fält. Det andra midvintertinget", *Västra Finland* 29/2 1908. Se också Lindqvist, *En folkrörelse väller fram,* s. 117–118.

också skulle inkludera socialdemokratiska deltagare.[36] Till mötesort valdes Borgå. Midvintertinget riktade sig till svenskt folk från olika samhällsklasser, och man betonade att man ville uppnå en folklig väckelse på ”de kulturella områdena”.[37] Tidningen *Social-Demokraten* hälsade initiativet såsom välkommet och framhöll att det planerade vintertinget var ”ett vackert och stort försök att låta modärn kulturströmning nå till Nylands undanskymda svenska allmoge, som levat totalt utan förbindelser med tidens tankar och syften.” [38]

Vid det midvinterting som sålunda kom att ordnas på Borgå folkhögskola den 22–23 februari 1908 deltog 192 ombud för 90 föreningar. Majoriteten av dessa var ungdomsföreningar, men i mötet deltog även representanter för Arbetets Vänner, nykterhetsföreningar, arbetarföreningar och socialdemokratiska ungdomsklubbar. Också Oskar Wikholm och Torsten Mikander deltog i detta ting som representanter för ungdomsföreningar i västra Nyland. Vid midvintertinget talade bland andra folkhögskoleföreståndaren och författaren Arvid Mörne om militarismen och fredsrörelsen, socialdemokraten Karl Henrik Wiik om socialismen och Svenska folkpartiets lantdagsman, bankdirektören Emil Schybergson om den privata äganderätten.[39]

Midvintertinget visade att samverkan över partigränserna var möjlig för det svenska folket. Samtidigt visade det sig att socialisterna gärna utnyttjade dylika tillfällen för att med kraft lyfta fram sina synpunkter på angelägna samhällsfrågor, något som väckte missnöje på annat håll. *Hufvudstadsbladets* korrespondent ansåg ändå att det inte hade uppstått någon allvarlig misstämning på grund av socialisternas stundom skarpa yttranden. Också *Nya Pressens* korrespondent medgav att de socialistiska inläggen hade gett fart åt diskussionerna, men menade att man vid följande ungdomsting inte borde tillåta ”politisk propaganda” när man behandlade samhällsfrågor ”av största bärvidd”.

36 ”Mellersta Nylands nykterhetskrets”, *Nya Pressen* 2/12 1907. Under perioden 1906–1914 grundades sammanlagt 18 socialdemokratiska ungdomsklubbar. Se Bondestam & Helsing, *Som en stubbe i en stubbåker,* s. 73.

37 ”’Midvinterting’ i Nyland”, *Nya Pressen* 16/12 1907; ”Midvintertinget i Nyland”, *Borgåbladet* 9/1 1908; ”Midvintertinget”, *Hufvudstadsbladet* 20/1 1908.

38 ”Ett midvinterting”, *Social-Demokraten* 23/12 1907.

39 ”Ungdomsföreningarnas midvinterting i Borgå”, *Hufvudstadsbladet* 23/2 1908; ”Midvintertinget”, *Veckobladet* 26/2 1908.

Hufvudstadsbladets försonlighet uppskattades av *Social-Demokraten* som däremot tog illa vid sig av *Nya Pressens* förslag. Man sade sig veta att *Nya Pressen* med politisk propaganda inte avsåg de borgerligas ”nog så markerade politiska propaganda”, och att udden var riktad mot den socialdemokratiska ungdomen som man ville isolera.[40]

Vid midvintertinget i Borgå behandlades även tanken på ett midsommarting. Frågan lyftes upp till diskussion av ordföranden, pastor Gustaf Bondestam. Han undrade om ”ej instundande sommar midsommarting borde hållas i likhet med hvad äfven i Sverige varit fallet”. Idén understöddes varmt av en del mötesdeltagare som ansåg att en dylik tillställning skulle få ännu större betydelse än vintertingen, eftersom föreningarna kunde infinna sig *en corps* i stället för att bara sända några få representanter. Byggmästaren Alfred Arnberg meddelade att samma tanke redan uppstått inom Helsingfors socialdemokratiska ungdomsklubb. I diskussionen deltog också Oskar Wikholm som understödd av Torsten Mikander kunde meddela att man i västra Nyland redan planerade ett midsommarting för den egna landsändan.[41]

Trots att många förhöll sig positiva till tanken på ett sommarting blev konklusionen vid mötet i Borgå att ett dylikt inte kunde ordnas för hela Nyland, eftersom det under sommaren också skulle hållas tre stora sångfester som man inte ville tävla med. Men man ville trots detta inte motsätta sig regionala sommarting.[42]

40 ”Ungdomsföreningarnas midvinterting”, *Hufvudstadsbladet* 25/2 1908; ”Midvintertinget i Borgå”, *Nya Pressen* 24/2 1908; ”Lärdomar från midvintertinget”, *Social-Demokraten* 25/2 1908.

41 ”Midvintertinget i Borgå”, *Nya Pressen* 23/2 1908.

42 ”Midvintertinget i Borgå”, *Nya Pressen* 23/2 1908; ”Ungdomsföreningarnas midvinterting i Borgå”, *Hufvudstadsbladet* 23/2 1908. Vid pingst samma år ordnades en stor sångfest i Borgå, som samlade så många som 1 000 deltagare från hela Nyland. Till festkonserten såldes 4 500 biljetter. Se Göran Selén, ”Lokalförbundens bakgrund och tillkomst”, Mao Lindholm (red.), *Musik, sång, fest 1891–1991. De finlandssvenska sångfesterna som kulturföreteelse och impulsgivare*, S.l.: Finlands svenska sång- och musikförbund 1991, s. 159.

Sommartinget tar form – alla med!

Genom rapporterna i pressen var Filip Sundman antagligen medveten om det planerade upplägget för det nyländska midvintertinget redan i december 1907, och det är inte omöjligt att han av detta kan ha inspirerats till tanken på en svensk samling över partigränser. Sundmans förslag till ordnandet av ett sommarting togs upp till diskussion vid årsmötet för kamratförbundet vid Västra Nylands folkhögskola den 13 januari 1908.[43] Därefter gick det två månader innan kamratförbundets styrelse kallade till ett större planeringsmöte i ungdomsföreningens lokal i Karis.[44] Några dagar före detta möte hade kamratförbundets ordförande Torsten Mikander i tidningarna uppmanat till ett brett deltagande: ”Då lösen för det beramade sommartinget borde bliwa ’alla med!’”, skrev Mikander, ”wore det […] önskwärt att äwen andra än ungdomsföreningarnas representanter skulle infinna sig till mötet. Då kunde intresset för frågan ytterligare utrönas och densamma allsidigare belysas.” Mikander uppmanade därför alla som var intresserade av sommartinget att infinna sig – det gällde ju en sak för hembygdens väl.[45]

Såsom framgår av det ovan citerade uppropet ville Mikander försäkra sig om att sommartinget inte bara planerades av och för ungdomsföreningarnas medlemmar. Sannolikt avsåg han att även inkludera socialdemokratiska föreningar samt enskilda personer som omfattande en socialistisk ideologi. Med tanke på Mikanders bakgrund i arbetarundervisningskurserna är det uppenbart att ett samarbete med socialisterna inte var honom främmande. Till planeringsmötet i Karis infann sig representanter från en lång rad ungdomsföreningar och andra sammanslutningar i västra Nyland samt flera andra deltagare. Allt som allt närvarade omkring 80 personer.[46] Huruvida det fanns företrädare för socialisterna och arbetarrörelsen bland dessa är oklart, men det är fullt möjligt. Det stora intresset visade i varje fall att initiativet inte

43 E.F.S. [Filip Sundman], ”Ett möte på folkhögskolan”, *Västra Nyland* 21/1 1908.
44 O.W. [Oskar Wikholm], ”Från midwintertinget i Borgå.”, *Västra Nyland* 28/2 1908.
45 Se till exempel Torsten Mikander, ”Sommartinget i Västra Nyland. Alla med”, i tidningarna *Hangö* och *Västra Nyland* 10/3 1908.
46 ”Sommarting för wästra Nyland i Ekenäs den 28 juni”, *Västra Nyland* 17/3 1908.

bara låg i tiden utan att det också upplevdes vara angeläget.

Två dagar före planeringsmötet hade Filip Sundman på ledarplats i *Västra Nyland* publicerat ett utkast till sommartingets program. Bygdesvenska markörer saknades inte i Sundmans förslag – redan i sitt ursprungliga upplägg från januari hade han föreslagit körsång och allsång samt en spelmanstävling. Nu tänkte han sig därtill deklamation, folkdans, ringlekar, idrottslekar, tävlingar samt en majstång som skulle resas mitt på festplanen. Ekenäs var enligt Sundman den lämpligaste orten. Till det förelåg många skäl: läget var centralt, kommunikationerna de bästa möjliga och där fanns en utmärkt festplats, Ramsholmen. Tinget skulle rikta sig till alla svensktalande västnylänningar som var ”unga till hjärta och sinne”, och någon inträdesavgift var av den här orsaken inte tänkbar, tillade han. I stället skulle tinget bekostas med insamlingar och frivilliga bidrag.[47]

Deltagarna i planeringsmötet i Karis enades om att ett sommarting för västra Nyland skulle ordnas samma sommar. Tinget skulle omfatta de västnyländska socknarna från Ingå västerut. Till grund för programmet lades Filip Sundmans förslag. En tolv personer stark bestyrelse tillsattes för att utarbeta programmet i detalj och sköta alla festens arrangemang. Till bestyrelsen valdes representanter för ungdomsföreningarna i Pojo, Bromarv, Karis och Ekenäs samt ett antal andra personer, bland dem Oskar Wikholm och den tidigare omtalade Carl Michael Fager. Torsten Mikander fick i uppdrag att sammankalla bestyrelsen. Genom valet av Mikander fick bestyrelsen en utmärkt organisatör för att leda förberedelserna av tinget. Genom valet av Fager, som var redaktör för tidningen *Västra Nyland*, och Wikholm, som förutom sina Helsingforsbrev också skrev artiklar om västnyländska angelägenheter i samma tidning, fick bestyrelsen tillgång till en ypperlig informationskanal.[48] Framledes missade man inga tillfällen att genom lokalpressen informera läsarna om hur arrangemangen framskred och uppmuntra föreningarna att förbereda sig för tinget.

47 E.F.S. [Filip Sundman], ”Sommartinget”, *Västra Nyland* 13/3 1908.

48 Av Mikanders brevväxling med Alfons Takolander framgår att han hade goda kontakter till tidigare studiekamrater och till universitetsfolk. Se brev från Torsten Mikander, mapp 9, Alfons Takolanders arkiv, Handskriftssamlingen, ÅAB. Angående Fager, se Spring, *Småstadens ljus och lykta*, s. 66, 78.

Den nyvalda bestyrelsen visade snabbt att den var uppgiften mogen. Mindre än två veckor efter det att mötet i Karis hade hållits kunde *Västra Nyland* rapportera att programmet i huvudsak redan var klart för det evenemang som tidningen kallade för ”Finlands första” sommarting.[49] Det omfattade ”flere tal, deklamation, sång, såwäl unison- som körsång, hornmusik, täwlan i fiolspelning för allmogespelmän, folkdanser och dans kring majstång samt om möjligt gymnastikuppwisning jämte idrottstävlingar.” Vid midnatt skulle man tända på en stor brasa, ett Baldersbål, för att sedan när elden falnat, avsluta mötet klockan två på natten. Styrelsen meddelade också att en festskrift skulle utarbetas.[50]

Det är uppenbart att man vid planeringen av programmet tagit intryck av såväl lokala ungdoms- och sångfester som av de stora, allmänna sångfester som arrangerats sedan 1891. Av de körer som uppträdde under sångfesterna verkade en betydande del inom ungdomsföreningarna, och sångfesternas programupplägg var därför säkert välbekant för ungdomsföreningarnas representanter i sommartingets bestyrelse.[51] I litteraturen har sångfesterna karakteriserats som manifestationer av den svenskspråkiga befolkningens språkliga och kulturella egenart. Enligt Ragnar Mannil kan de betraktas som ett led i strävandet att sammanföra de splittrade svenska landsdelarna och skapa en känsla av samhörighet och gemenskap. Mannils analys påminner på så vis om de tankar som Sundman framförde i sitt ursprungliga förslag till midsommartinget. För gemenskapskänslan var kör- och allsång centrala element både på sångfesterna och midsommartinget: ”Vad kan bättre än samfälld sång skänka stämning och trevnad”, skrev Sundman i sitt första inlägg.[52]

Förutom de musikaliska ingredienserna ville man i midsommartingets program inkludera festdikter och festtal. Dylika ingick också

49 ”Ekenäs stad och omnejd. Sommartinget i wästra Nyland”, *Västra Nyland* 27/3 1908.

50 Ibid.

51 Av de 45 körer som deltog i sångfesten i Åbo utgick åtminstone ett dussin från en ungdomsförening. Se Lindqvist, *En folkrörelse väller fram,* s. 64, 66.

52 Ragnar Mannil, ”Sångfesttal och sångfesttalare under 100 år”, Mao Lindholm (red.), *Musik, sång, fest 1891–1991,* S.l.: Finlands svenska sång- och musikförbund 1991, s. 105; E.F.S. [Filip Sundman], ”Ett sommarting i västra Nyland”, *Västra Nyland* 7/1 1908.

i sångfesternas program. Mannil betonar att sångfesterna var ett led i arrangörernas (i början Svenska folkskolans vänners) bildningsstrategiska tänkande och svarade mot tidens bildningsideal. Han menar att talen under sångfesterna var ägnade att knyta deltagarna till den finlandssvenska samlingsrörelsen. Samma funktion torde kunna tillskrivas talen vid midsommartinget. Sundman beskrev själv hur han föreställde sig samverkan mellan allsång, tal och festdikter:

> Festen inledes med awsjungande aw […] Modersmålets sång. I den skola alla deltaga war efter sin röst, men alla med samma sinne. Den stämning, som därmed tändes, skall […] gå som en röd tråd genom hela festen. Hälsningstalet och festdikten skola ytterligare stärka densamma.[53]

Också några andra programpunkter vid tinget var inspirerade av erfarenheter från sångfesterna. Till exempel byggde tävlingen för allmogespelmän på erfarenheterna från en motsvarande tävling som föreningen Brage hade ordnat vid sångfesten i Helsingfors 1907. Samtidigt ville sommartingets bestyrelse emellertid också inkludera programinslag som var typiska för ungdomsföreningarnas verksamhet. Till dessa hörde folkdans, gymnastikuppvisningar och idrottstävlingar.[54]

Efter det att man hade informerat om programmet i tidningarna uppmanade bestyrelsen ungdomsföreningarnas sångkörer att öva in de sånger som man hade tänkt uppföra på tinget. Föreningarna uppmanades också leta fram traktens fiolspelmän. Och man glömde inte heller bort folkdräkterna. Dessa hade för första gången förekommit vid sångfesten i Helsingfors 1907. I maj 1908 publicerade Oskar Wikholm en beskrivning av Tenaladräkten och han menade att de västnyländska ungdomsföreningarna skyndsamt borde beställa det tyg som behövdes för att medlemmarna skulle hinna sy sig dräkter till midsommartinget.[55]

53 Mannil, ”Sångfesttal och sångfesttalare under 100 år”, s. 105; Citat: E.F.S. [Filip Sundman], ”Sommartinget”, *Västra Nyland* 13/3 1908.

54 Ungdomsföreningarna kunde ha ett brett programutbud med allt från hornmusik, kvartettsång, folkdans, tal och föredrag till kappätning och gymnastikföreställningar. Se Lindqvist, *En folkrörelse väller fram,* s. 60, 66.

55 O.W. [Oskar Wikholm], ”En västnyländsk folkdräkt”, *Västra Nyland* 5/5 1908.

Arbetet med det mer allvarliga programmet gick också vidare under våren och försommaren. En viss lokalpatriotism gjorde sig gällande vid engagerandet av talare. Man vände sig gärna till personer med västnyländsk anknytning. För hälsnings- och inledningsanförandet vidtalades västnylänningen magister Alfons Takolander. Takolander var en populär festtalare och vid sång- och musikfesten på Åland på midsommaraftonen en vecka tidigare hade han läst upp en festdikt som han skrivit för evenemanget. En annan lokal talare var föreståndaren för Västankvarns folkhögskola i Ingå, Karl Oljemark, som under tinget höll ett tal som bland annat behandlade kvinnans ställning i den nya lantdagen.[56] Uppdraget att skriva en festdikt gick till Ekenäsbon, läraren och diktaren Jonatan Reuter, som redan tidigare medverkat vid folk- och sångfester i Ekenäs och Raseborg. För att hålla festtalet lyckades Mikander övertala professorn i pedagogik och didaktik, Waldemar Ruin, som var känd som en lysande talare. I hans fall verkar det inte finnas en tydlig västnyländsk koppling. Senast i början av juni blev det också klart att avslutningstalet skulle hållas av Filip Sundman, som vid tidpunkten var Pojobo men tjänstledig från sitt arbete som lärare vid folkhögskolan i Pojo åren 1907–1908.[57]

För att täcka omkostnaderna beslöt man att inte uppbära någon inträdesavgift utan att på frivillig väg insamla medel. Också i det här avseendet följde man Sundmans förslag. För att uppnå ekonomisk trygghet för projektet anhöll bestyrelsen om en garanti av Ekenäs stad. Ekenäs stadsfullmäktige godkände den 9 april bestyrelsens anhållan om att få disponera Ramsholmen.[58] Ramsholmen, en mindre ö strax sydost om gamla staden i Ekenäs, var en naturpark med lundar och frodiga ekskogar och hade lämpliga faciliteter för en större samling, bland annat en estrad. Platsen hade tidigare fungerat som festplats för

56 I ett brev till Alfons Takolander hänvisar Torsten Mikander till att denne var västnylänning och därför sannolikt hade ”känsla för hembygden” trots sina åländska sympatier. Se Torsten Mikander till Alfons Takolander, Helsingfors 6/5 1908, mapp 9, Alfons Takolanders arkiv, Handskriftssamlingen, ÅAB.

57 Ibid.; Cederlöf, *Västnyländska ungdomsringen*, s. 8, 10; Jouko Aho, ”Ruin, Waldemar”, Henrik Knif et al. (red.), *Biografiskt lexikon för Finland 2. Ryska tiden*, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2009, s. 731–732; ”Filip Sundman ”, *Västra Nyland* 19/12 1918.

58 ”Stadsfullmäktige”, *Västra Nyland* 10/4 1908.

den första allmänna svenska sångfesten 1891.[59] Stadens ekonomiska understöd blev däremot en besvikelse: fullmäktige godkände endast en garanti på 200 mark.[60] Det var ett allvarligt bakslag. Bestyrelsen beslöt därför att införa en inträdesbiljett som kostade 25 penni. Uppenbarligen fanns det en oro för att inkomsterna trots detta inte skulle räcka till, och därför påpekade man att biljettpriset inte hindrade den som hade råd från att betala mer för sin biljett.[61]

Sista veckan före sommartinget arbetade bestyrelsen intensivt och på fredagen den 26 juni inledde man arbetet med festutsmyckningen på Ramsholmen.[62] När söndagen den 28 juni 1908 randades, efter en regnig och blåsig lördag, hade vädret klarnat upp och allt var klart för att inleda tinget. Genast på morgonen började stads- och landsortsbefolkning från bygderna samlas i Ekenäs där de hälsades välkomna av gulröda flaggor som var hissade på många byggnader.[63] Med segelbåtar och middagståget från Helsingfors anlände en tropp på omkring 50 unga studenter från Nyländska avdelningen som firade avdelningens sommarfest.[64]

Nyländska avdelningens sommarfester var ett led i avdelningens folkbildningsarbete och avsikten var att skapa kontakter mellan stad och landsbygd. Man ville ”överbygga samhällsklyftorna inom den svenska befolkningen”, konstaterar Joakim Hansson.[65] Det var troligen Oskar Wikholms idé att förena Nyländska avdelningens sommarfest med ett besök vid sommartinget och avsikten var säkerligen att skapa kontakter mellan framför allt de nya studenterna som ivrigt deltog i

59 Den första sångfesten ordnades på Ramsholmen 1891. Se Christoffer Grönholm, ”Sångfesterna i Svenska folkskolans vänners regi 1891–1926”, Mao Lindholm (red.), *Musik, sång, fest 1891–1991*, S.l.: Finlands svenska sång- och musikförbund 1991, s. 45.

60 ”Stadsfullmäktige”, *Västra Nyland* 19/6 1908.

61 ”Midsommartinget”, *Västra Nyland* 23/6 1908.

62 ”Ekenäs den 26 Juni. Sommartinget”, *Västra Nyland* 26/6 1908. I samma tidning meddelade man under ”Diverse” att ett ”antal kvinnor erhålla arbete (kransbindning) i dag å Ramsholmen, anmälningar kl. 4 e.m. samma dag”.

63 Man brukade flagga också i samband med sångfesterna, se Bo Lönnqvist, ”Musikrörelsens visuella gestalt – en kulturantropologisk analys”, Mao Lindholm (red.), *Musik, sång, fest 1891–1991*, S.l.: Finlands svenska sång- och musikförbund 1991, s. 32.

64 ”Midsommartinget”, *Västra Nyland* 30/6 1908.

65 Hansson, ”Folklivsforskning och folkbildningsarbete”, s. 300.

sommarfesten och landsortsbefolkningen i västra Nyland.[66] Studenterna samlades i Ekenäs vid morgontågets ankomst och tillbringade dagen med att delta i sommartinget. Någon matsäck förutsattes inte, utan man intog sin lunch och kvällsvard på den nyöppnade restaurangen Knipan i Ekenäs.[67] Följande dag avreste festdeltagarna, en del med segelbåtar och en del med ångslupen *Sunnan*, till Hästö-Busö för att äta middag, dricka bål och dansa. Deltagarnas rapporter om sommarfesten publicerades i tidningarna några dagar senare. Det framgår att firandet präglades av ett otvunget umgänge i typiskt studentikosa tecken, dock med lämplig aktning för de högtidliga och folkliga delarna av sommartingets program. I de lättare delarna av programmet deltog de unga studenterna helhjärtat.[68]

Liv, lust och allvarsord

Sommartingets program på Ramsholmen inleddes klockan två. Festens första avdelning upptog hornmusik, hälsningstal, allsång, festdikt och körsång; andra avdelningen omfattade mer hornmusik, ett festtal, körsång, folkdanser och spelmanstävlan. Den tredje och sista delen av programmet bestod av tal, folkdanser, allmän dans, hornmusik och ett avslutningstal. Programmet avslutades med ”Vårt land”. De gymnastikuppvisningar och idrottstävlingar som från början förekommit i planerna för tinget ordnades inte och det planerade Baldersbålet kunde inte tändas på grund av den starka vinden på kvällen.[69]

I sitt hälsningstal uppmanade Alfons Takolander den unga publiken att visa mod att bära idéernas fana högt och att stå fast vid sin övertygelse: ”Är du öwertygad om rättmätigheten, om sanningen i dina åsikter och sträwanden, ja haw mod att hålla fast därwid, äwen om du wore allena”, deklarerade han, vilket kan tolkas som en varning för att

66 Wikholm var medlem i den kommitté som stod för arrangemangen. Se protokoll fört vid Nyländska avdelningens ordinarie möte 7/4 1908, Nyländska avdelningens protokoll NN: Ca 1.30, Nylands Nations arkiv, Nationalbiblioteket, Helsingfors.

67 Sture Lindholm, *Knipan 1908–2008. 100 år av finlandssvensk restaurangkultur*, Ekenäs: Restaurang Knipan 2008, s. 14–15.

68 Nylänning, ”Nyländska avdelningens sommarfest”, *Nya Pressen* 2/7 1908; Deltagare, ”Nylänningarna på sommarfest”, *Hufvudstadsbladet* 3/7 1908.

69 ”Midsommartinget”, *Västra Nyland* 30/6 1908.

gå med i massrörelser.[70] Efter talet följde ”Modersmålets sång”, och därefter uppläste magister Georg Lindén festdikten ”Sångens mål”, som skrivits speciellt för sommartinget av Jonatan Reuter. Dikten, som var ett slags parafras av ”Modersmålets sång”, inleddes med en klingande hälsning till festpubliken på Ramsholmen: ”Nu ringer oss sommaren samman / till sång och till glädje och gamman / på Nylands fagraste kust”. Det svenska modersmålet – poemets ”mål” – beskrev Reuter som den röst som ”tanken och drömmarna danat”. Han uppmanade festpubliken att aldrig svika den svenska jorden eller ge vika för hot eller skrämmande ord.[71]

Professor Waldemar Ruin diskuterade i sitt festtal bildningens betydelse som en källa till glädje. Ruin ansåg att den värdefullaste gåva som kommit Finlands folk till del, näst efter kristendomens införande, var grundandet av ett ordnat bildningsväsende. Han påpekade att en jämförelse av uppsvinget i bildningsfrågor i de finska bygderna och de svenska inte genomgående utföll fördelaktigt för den svenska befolkningen. Han uppmanade därför denna att inte bli eftersläntrare i den ”ädla täwlan, som gäller försprånget i bildning och kultur.” Politiska spörsmål berörde han endast i korthet. Han ansåg att de svensktalande borde representeras av ett parti som ”utkrävde respekt genom vakenhet, insiktsfullhet, hängivenhet, rättrådighet och sans”.[72] Det sistnämnda av dessa kriterier kan uppfattas som indirekt kritik av det socialdemokratiska partiet. I sitt tal berörde föreståndaren Karl Oljemark moderna strävanden, såsom nationalitetsidén samt arbetar- och kvinnorörelsen, och redogjorde därvid ingående för kvinnlig rösträtt och för kvinnornas ställning i lantdagen.[73]

Mellan talen och deklamationerna uppfördes körsånger, hornmusik och folkdansuppvisningar samt ordnades en spelmanstävling med inte mindre än 17 deltagare. Körerna sjöng ”Björneborgarnas marsch” i arrangemang av Martin Wegelius, fyra folksånger upptecknade i Pojo och på Åland och andra traditionella sånger. Blåsarna spelade bland

70 Ibid.
71 Ibid.
72 Ibid.
73 ”Midsommartinget i Ekenäs”, *Hangö* 30/6 1908; ”Midsommartinget”, *Västra Nyland* 30/6 1908.

annat ”Nylänningarnas marsch” och marschen ur operan *Carmen*.[74] Slutligen bjöd blåsorkestrarna upp till dans – man dansade vals på två dansbanor och lekte ringlekar kring majstången ända till midnatt. Uppvisningarna av folkdanser fick ett entusiastiskt bemötande och speciellt spelmanstävlingen engagerade publiken.[75] Och när dansen inleddes uppstod feststämning. ”Slutligen blev det allmän dans, och i denna deltog nylänningarna trots trängseln, med liv och lust”, skriver signaturen Nylänning i *Nya Pressen*.[76] Läskedryckerna vid bufféerna hade en strykande åtgång.[77]

Efter midnatt var det dags att avsluta mötet och ta farväl. I sitt avskedstal luftade Filip Sundman den oro han kände för den djupa klyfta som, enligt hans förmenande, löpte mellan de olika samhällslagren i den svenska befolkningen, där den svenska överklassen och de lägre svenska samhällsklasserna dittills hade haft mycket lite att göra med varandra. Någon svensknationell sak hade enligt Sundman inte existerat förrän alldeles på sista tiden. Men nu höll man enligt hans åsikt på att vakna till insikt om att ”wi äro swenskar, om ock wi älska Finland som wårt fädernesland”. Han menade vidare att den kamp mot förfinskningen som dittills förts endast hade gällt försvaret av orättvisa rättigheter för svenskan på finskans bekostnad. Den här kampen hade förts av ämbetsmännen medan folket hade förblivit oberört. Han hoppades därför att midsommartinget åtminstone i någon mån hade fört deltagarna närmare varandra ”och bidragit till samhörighetskänslans startande.”[78] Trots alla hoten såg Sundman också möjligheter till en ny början:

> Välsignad den storm som nu brutit ut! Den skada den medfört, är obetydlig i bredd med de fördelar den skänkt. Den har blåst friskhet

74 Enligt *Hufvudstadsbladets* referat räknade körerna sammanlagt 100 personer och blåsorkestrarna 25. Se ”Midsommartinget i Västra Nyland”, *Hufvudstadsbladet* 30/6 1908.

75 ”Midsommartinget”, *Västra Nyland* 30/6 1908.

76 Nylänning, ”Nyländska avdelningens sommarfest”, *Nya Pressen* 2/7 1908.

77 ”Midsommartinget”, *Västra Nyland* 30/6 1908.

78 ”Afskedstal hållet wid midsommartinget i Ekenäs den 28 juni 1908 aw F. Sundman”, *Västra Nyland* 3/7 1908.

in i wåra sinnen, klargjort wåra dimmiga nationella begrepp, skärpt wår energi; rustat hela wår stam till gemensamt förswar.[79]

Hoppet fanns, enligt Sundman, framför allt i ungdomen. Men ytterst var det fråga om ”sammanhållningen och endräkten hos oss alla”. Med dessa ord hänvisade Sundman antagligen till sin grundtanke om en svensk nationalitet som förenade alla svensktalande oberoende av partifärg. Sitt budskap sammanfattade Sundman ännu med att citera en dikt av Bertel Gripenberg, vars andra strof löd:

Du swenske broder, wad namn du bär,
må warandra wi handen räcka,
det edsförbund, som wi bryta här,
skall fiendens anfall gäcka
För fädrens frihet och språk och sed
låt oss kämpa trogna till döden
i täta, fasta, orubbliga led,
som ej brytas aw hårda öden.[80]

Vilket mottagande Sundmans tal fick framgår inte av tidningarnas reportage. Kanske tajmningen inte var den bästa tänkbara; det är möjligt att de västnyländska ungdomarna, varma och svettiga efter tio, elva timmar av vimlande, sjungande och dansande i den gröna lunden på Ramsholmen, inte var som mest mottagliga för det allvarsamma och högtravande talet mitt i natten. Men det är möjligt att Sundman också till en del riktade sina ord om svensk endräkt, om betydelsen av svensk nationalism, till regionens tidningsläsare. Hans tal publicerades i sin helhet i tidningen *Västra Nyland* några dagar senare.[81]

Ett sommarting över partigränser?

I Sundmans ursprungliga förslag betonades att sommartinget inte skulle bära någon partifärg utan vara öppet för alla svensktalande. I vilken utsträckning just arbetare och socialister – till exempel från någon av de närliggande bruksorterna Billnäs, Fiskars, Antskog eller

79 Ibid.
80 Ibid.
81 Ibid.

Fagervik – deltog i sommartinget, går inte att utreda av tidningarnas rapporter. Till skillnad från midvintertinget i Borgå, där socialisterna var delaktiga i utformningen av programmet och själva stod för en del av föredragen, verkar dessa inte ha fått en möjlighet att påverka programmet för sommartinget. Medan tidningen *Social-Demokraten* i februari 1908 uttryckte sitt gillande över midvintertinget i Borgå, teg vänsterpressen under hela våren och sommaren om både förberedelserna och förverkligandet av midsommartinget. Att socialister faktiskt var närvarande vid festen på Ramsholmen antyds ändå av en förargad notis i *Västra Nyland* som ondgjorde sig över att ett parti socialdemokratiska valupprop hade "smugglats in" till midsommartinget.[82]

Trots att de praktiska arrangemangen tycks ha skötts av medlemmar i ungdomsföreningarna, så ignorerades socialisterna inte helt av tingets bestyrelse. Redan tre månader före tinget föreslog nämligen Filip Sundman att man borde få till stånd en festskrift som i pauserna kunde säljas till deltagarna för en liten slant.[83] Av okänd anledning sammanställdes festskriften inte. Skriftens tänkta upplägg är därför inte känt i detalj, men man hade i varje fall för avsikt att behandla frågan: "Är socialismens spridning bland den svenska lantbefolkningen till nytta eller skada för det svenska folkelementets livsintressen?" För att besvara den här frågan hade bestyrelsen vidtalat lantdagsmännen Emil Schybergson och Ernst Estlander från Svenska folkpartiet, lantdagsmannen Oskar W. Johansson från socialdemokraterna samt bonden John Nyberg från Karis. Svaren publicerades i *Västra Nyland* några dagar före sommartinget.[84]

Knappt tjugo år senare berättade Oskar Wikholm om projektet kring festskriften.[85] Angående svaren menade han att de var rätt utförliga och "betecknande" för de tillfrågade. Emil Schybergson såg enligt Wikholm "frisinnat och objektivt" på socialismen och hoppades att de svensktalande socialisterna skulle bilda en egen grupp. Om de gick ihop med de finsktalande socialisterna var det däremot sannolikt

82 "Ett parti socialdemokratiska walupprop", *Västra Nyland* 30/6 1908.
83 E.F.S. [Filip Sundman], "Midsommartinget", *Västra Nyland* 13/3 1908.
84 "Är socialismens spridning bland den svenska lantbefolkningen till nytta eller skada för det svenska folkelementets livsintressen?", *Västra Nyland* 26/6 1908.
85 Signaturen "Wille" [Oskar Wikholm], "Milstolpar i svenskt samlingsarbete i västnyländsk bygd", *Svenska Finland* 6/2 1936.

att socialismens spridning bland svenskarna skulle vara till skada för det svenska folkelementet. Professor Ernst Estlander var kritisk mot socialismen och ansåg att den innebar en betydande fara för de svenska intressena. Enligt Wikholm gav O.W. Johansson inget svar på frågan utan gjorde sitt svar ”helt och hållet till ett propagandaupprop för socialismen”. Wikholm har rätt i att Johansson inte direkt tog ställning till frågan. Det som framgår av Johanssons svar är dock att socialisterna inte ville bli delaktiga i språkstriden utan att de ville arbeta för att alla skulle vara lika. Detta var något som partiet redan hade fattat beslut om vid sitt andra representantmöte i maj 1907.[86] Bonden John Nyberg avslutade pessimistiskt med orden:

> Att tänka sig socialismen […] som beskyddare av svenskt språk och svensk kultur låter sig icke göra, ty den lilla erfarenhet vi redan vunnit har tydligt givit vid handen, att socialisterna i språkfrågan draga någorlunda jämnt med suometarianerna. Annat har man än mindre att vänta i framtiden.[87]

Wikholm menar att svaren talar för sig själva, men tillägger att ”lyckligtvis har dock tills vidare John Nybergs uttalande om socialisterna som språkförtryckare icke besannats”.[88]

Avsikten med den något överraskande frågan kan ha varit att göra klart för läsarna huruvida en röst på socialdemokraterna i det omedelbart efter sommartinget förestående lantdagsvalet i juli 1908 skulle befrämja den svenska saken eller inte. Och det kan ha varit orsaken till att svaren publicerades i *Västra Nyland* redan den 26 juni, före sommartinget och före lantdagsvalet.

Slutreflektioner

Med omkring 4 000 deltagare blev sommartinget i Ekenäs en sagolik framgång för arrangörerna, inte minst i ekonomiskt hänseende.

86 Bondestam & Helsing, *Som en stubbe i en stubbåker*, s. 51.

87 ”Är socialismens spridning bland den svenska lantbefolkningen till nytta eller skada för det svenska folkelementets livsintressen?”, *Västra Nyland* 26/6 1908.

88 Signaturen ”Wille” [Oskar Wikholm], ”Milstolpar i svenskt samlingsarbete i västnyländsk bygd”, *Svenska Finland* 6/2 1936.

Sedan alla utgifter hade betalats var behållningen 477 mark. Det motsvarade priset på drygt 1 900 biljetter, vilket visar att arrangörernas förväntningar på publiktillströmningen hade överskridits med råge.[89] Att arrangemangen lyckades utan att det fanns någon etablerad organisation att falla tillbaka på, berodde antagligen på att bestyrelsen var väl förankrad i de olika ungdomsföreningarna i de västnyländska bygderna och framför allt på att ordföranden Torsten Mikander och den flitige journalisten Oskar Wikholm skötte sina uppdrag självständigt och aktivt.

Såsom ovan konstaterats var sommartinget till programupplägget – till största delen uppskissat av Sundman – ett slags lokal sångfest i ungdomsföreningstappning. Medan sångfesterna i regel byggde upp och byggde vidare på en gemenskap av delade intressen inom nätverk av körer och orkestrar – det som Engman kallar för intresseaggregering – lyckades sommartinget locka en stor publik, vilken som helhet betraktat enbart hade det talade och sjungna svenska språket som gemensam nämnare.

Det är uppenbart att sommartinget upplevdes på olika sätt av olika deltagare. För medlemmarna i körer och blåsorkestrar kan det ha varit fråga om intresseaggregering av det slag som Engman avser. Detsamma kan också gälla för medlemmarna i de deltagande ungdomsföreningarna; inte minst bestyrelsens sammansättning skvallrar om att sommartinget delvis ordnades av ungdomsföreningsaktiva för ungdomsföreningsmedlemmar. För dem var programinslag som föredrag, kurser och studiecirklar samt köruppträdanden, teaterföreställningar, hornmusik och dans välbekanta. Men den stora publiktillströmningen antyder att också personer som inte tillhörde ungdomsföreningarna lockades med.

I vilken mån den känsla av gemenskap som deltagarna eventuellt upplevde, på personlig nivå omsattes i en känsla av tillhörighet till en svensk nationalitet på det sätt som Sundman talat om, är svårare att bedöma. Många levde i helsvenska miljöer och förfinskningen var ingenting de konfronterades med dagligen. Men för de personer som

89 Överskottet överlämnades till Västra Nylands folkhögskolas Kamratförbund som grundplåt för nästa västnyländska sommarting. Se ”Disposition av behållningen från det wästnyländska midsommartinget”, *Västra Nyland* 2/3 1909.

upplevde att finskhetsrörelsen hotade deras hemortsrätt i landet kan Sundmans budskap om en egen nationalitet ha ingett nytt mod.[90]

Sundman kan ha haft rätt i att den lyckade festen förde tingsdeltagarna närmare varandra och ökade samhörighetskänslan. I varje fall innebar det ett startskott för den samverkan mellan ungdomsföreningar i västra Nyland som senare blev till Västnyländska Ungdomsringen. Redan 1910 togs ett första initiativ till bildande av en ungdomsring i västra Nyland. Ett andra sommarting ordnades av ungdomsringen på Ramsholmen i Ekenäs 1911 och blev en stor framgång också det. Därefter insomnade ungdomsringens verksamhet för att väckas till liv 1917, den här gången på ett bestående sätt, av den dåvarande föreståndaren för folkhögskolan i Pojo, Ossian Granit.[91] Traditionerna från den här tiden fortsätter ännu i dag inom Västnyländska Ungdomsringen, som bland annat ordnar Raseborgs sommarteater.

Ett nytt midvinterting för nyländska ungdomsorganisationer ordnades i Ekenäs 1909. Till detta var också representanter för nykterhetsföreningar och socialdemokratiska ungdomsklubbar inbjudna. Trots att debatten inför tinget var intensiv, fick det ett fridsammare förlopp än vad som befarats.[92] Men med tiden blev det klart att den borgerliga ungdomsrörelsen och arbetarrörelsen skulle gå helt skilda vägar. ”Den ena invaggade sig i illusionen av en särställning ovanom det politiska vimlet. Den andra engagerade sig däri med klasskampsattityd, vilken omsider utmynnade i blodig verklighet”, lyder Nordströms karakterisering med en syftning på kriget 1918.[93]

Tingsformatet levde dock vidare och lokala sommar- och vinterting ordnades både på borgerligt och socialistisk håll i fortsättningen; till exempel arrangerades ett fjärde midvinterting för västra Finland 1910.[94] En sökning med ordet ”sommarting” ger över tvåhundra träffar i Nationalbibliotekets digitala tidningsarkiv under åren 1909–1914. Liknande inslag som ingått i det västnyländska sommartinget 1908

90 Engman, *Språkfrågan*, s. 212.
91 Cederlöf, *Västnyländska ungdomsringen*, s. 11–14.
92 ”Midvinterting”, *Västra Nyland* 20/2 1909; ”Midwintertinget”, *Västra Nyland* 23/2 1909.
93 Nordström, *En frisinnad röst II*, s. 72–73.
94 ”Vårt fjärde ting”, *Västra Finland* 17/2 1910.

återkom i de senare tingen. De socialdemokratiska tingen var i första hand föreläsningskurser som varade en eller högst två dagar. Man inkluderade ofta skönlitterära ämnen; likaså ingick deklamationer, men också lättare programinslag förekom.[95] Som exempel kan nämnas det midsommarting som ordnades av den socialdemokratiska förbundsstyrelsen i Pernå i juni 1910. Det bevistades enligt tidningsuppgifter av mellan fyra- och femhundra högtidsklädda personer. Bland dessa fanns ”män och kvinnor, unga och gamla, arbetare, torpare, fiskare”. Tinget avslutades med en soaré där ”det svängdes gladeliga om, och ung som gammal var vid gott mod”.[96]

Sundmans förhoppningar om att svenskspråkiga borgerliga och socialister på språklig grund skulle kunna stå enade förverkligades inte fullt ut inom ramen för vinter- och sommartingen i början av 1900-talet. Svensknationalismen var stark bland kustbefolkningen och omfattades inför lantdagsvalen av de talrika nyländska torpare, åboländska fiskare och österbottniska småbönder som lade sina röster på Svenska folkpartiet snarare än på socialdemokraterna.[97] Ett gränsöverskridande samarbete mellan Svenska folkpartiet och de finlandssvenska socialdemokraterna uppstod dock senare. Hösten 1940 godkände socialdemokraterna Svenska folkpartiets invit att ta del i Svenska Finlands Folktings arbete för de svenskspråkigas intressen.[98]

95 Om den svenskspråkiga arbetarrörelsens ting, se Bondestam & Helsing, *Som en stubbe i en stubbåker,* s. 64.

96 Signaturen ’En som var med’, ”Midsommartinget i Pernå”, *Arbetet* 24/6 1910.

97 Bondestam och Helsing menar att den svenska samlingsrörelsen efter 1907 i detta avseende var synnerligen framgångsrik. Bondestam & Helsing, *Som en stubbe i en stubbåker,* s. 53–54.

98 Ibid., s. 292–293.